

## رژیم حقوقی حاکم بر بازرسی در شرکت‌های تأمین سرمایه

ولی الله حیدر نژاد<sup>۱</sup>

حمید ناصری منشادی<sup>۲</sup>

### چکیده

در نظام حقوقی ایران شرکت تأمین سرمایه از جمله نهادهای مالی موضوع بند ۲۱ ماده ۱ قانون بازار هستند که مجموعه‌ای از خدمات مالی متنوع را در بازار سرمایه ارائه می‌دهند این شرکت کامل‌ترین نوع نهاد مالی است، بدین معنا که قادر است مجموع کامل، خدماتی را ارائه دهد که بعضی از آن‌ها توسط سایر نهادهای مالی ارائه می‌شود.

پس از دریافت مجوز تأسیس و صدور مجوز فعالیت، طبق قوانین و مقررات، شرکت تأمین سرمایه طبق اساسنامه نمونه مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار در قالب شرکت سهامی خاص و یا شرکت سهامی عام اداره می‌شود، لذا می‌بایست نظام بازرسی حاکم بر شرکت‌های تجاری را بر اساس قواعد کلی شرکت‌های تجاری مندرج در قانون تجارت، لایحه اصلاحی و سایر قوانین و مقررات مربوطه به حقوق بازار سرمایه بررسی و مورد تحلیل قرار داد.

نظر به تأثیرگذاری چشم‌گیر شرکت‌های تأمین سرمایه، به جهت نظارت بر این شرکت‌ها بر اساس قوانین موجود علاوه بر نظام بازرسی درونی مرسوم در شرکت‌های سهامی، مقرره‌های متعددی از سوی سازمان بورس مورد تصویب قرار گرفته است و در همین راستا، شرکت تأمین سرمایه موظف است گزارش‌های ادواری مختلفی را با موضوعات مشخص در موعد مقرر به سازمان ارسال نماید که در کنار این گزارش‌ها، سازمان بورس و اوراق بهادار نیز از طریق بازرسان خود بر فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه نظارت دارد. مضاف بر اینکه بانک مرکزی نیز در سنوات گذشته به طرق گوناگون سعی در نظارت بر شرکت‌های تأمین سرمایه داشته و در راستای پیشگیری از ورود بانک‌ها به عرصه بنگاه‌داری و ایضاً ضابطه‌مند تر نمودن سرمایه‌گذاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، بانک‌ها را ملزم به فروش سهام خود در شرکت‌های تأمین سرمایه نموده است.

**واژگان کلیدی:** شرکت تأمین سرمایه، نظام بازرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ارائه

گزارش ادواری، نظارت بانک مرکزی

**طبقه‌بندی موضوعی: K22**

۱. دانشجوی دکتری حقوق عمومی دانشگاه امام صادق علیه السلام (نویسنده مسئول) v.heidarnezhad@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه امام صادق علیه السلام

## مقدمه

هر نظام مالی به منظور رسیدن به رشد و توسعه مورد نظر خود، نیازمند ابزارهایی است که بتواند به پیشبرد اهداف ترسیم شده دست یابد و نهادهای مالی به همراه نهادهای واسطه، از اجزای اصلی تشکیل دهنده نظام‌های مالی به شمار می‌روند.

در واقع واسطه‌های مالی در یک بازار توسعه یافته اوراق بهادار، به عنوان بازوی اجرایی بازار سرمایه به تسهیل فعالیت‌های مالی می‌پردازند و با برخورداری از کارکردی چند منظوره، نقش مهمی را در مجموعه وظایف بازار بر عهده دارند.

یکی از این واسطه‌ها که امروزه تقریباً تمامی فعالیت‌های بازار اوراق بهادار را انجام می‌دهد شرکت تأمین سرمایه است. شرکت تأمین سرمایه، کامل‌ترین نوع نهاد مالی فعال در بازار سرمایه است که خدمات کامل مالی را ارائه می‌نماید و کارکرد اصلی این شرکت، را می‌بایست تأمین مالی دانست که در کنار این کارکرد اصلی خدمات متنوع دیگری را نیز ارائه می‌نماید. در دنیای امروز شرکت‌های تأمین سرمایه در کشورهای توسعه یافته، مشاوران حرفه‌ای و متخصصین افزایش منابع مالی شرکت‌ها و همچنین ابزاری برای جمع‌آوری و تبادل اطلاعات مورد نیاز مشتریان خود محسوب می‌شوند.

بند ۱۸ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار به عنوان تعریف قانونی، شرکت تأمین سرمایه را این چنین تعریف نموده است: «شرکتی به عنوان واسطه بین ناشر اوراق بهادار بازارگردانی، مشاوره، سبدگردانی، پذیره نویسی، تعهد پذیره نویسی و فعالیت‌های مشابه را با اخذ مجوز از سازمان انجام می‌دهد». یکی از خدمات شرکت‌های تأمین سرمایه، تعهد به پذیره نویسی اوراق بهادار ناشر است تا در صورت عدم فروش اوراق بهادار ظرف مهلت پذیره نویسی، اقدام به خرید اوراق بهادار مزبور نماید. علاوه بر خدمات مذکور، شرکت تأمین سرمایه به ارائه مشاور در زمینه‌هایی مانند ثبت اوراق بهادار و دریافت مجوز عرضه آن، فرآیند واگذار اوراق بهادار، پذیرش اوراق بهادار ناشر در هر ریک از بورس‌ها، امور مدیریت ریسک، امور سرمایه‌گذاری و روشه بهینه تأمین مالی می‌پردازد (مواد ۲ و ۳ اساسنامه نمونه شرکت‌های تأمین سرمایه) و از مهم‌ترین نهاد مالی فعال در بازارهای مالی محسوب می‌شوند.

شرکت‌های تأمین سرمایه، به عنوان پذیره نویس یا نماینده شرکت‌ها به انتشار اوراق بهادار آن‌ها اقدام می‌کنند. شرکت‌های تأمین سرمایه هم چنین، وظایف کارگزار / معامله گر را انجام می‌دهند، برای اوراق بهادار منتشر شده بازار فراهم می‌کنند و خدمات گسترده مشاوره ای به سرمایه گذاران ارائه می‌نمایند. این مؤسسات، نقش عمده ای در تسهیل فرآیند ادغام و تملک شرکت‌ها، تجدید ساختار شرکت‌ها و عرضه خصوصی اوراق بهادار بر عهده دارند. شرکت‌های تأمین سرمایه، بر خلاف

بانک‌های سنتی از قبول سپرده و اعطای وام به افراد خودداری می‌کنند. شرکت تأمین سرمایه یک نهاد واسطه مالی است که وظایف عمده اش در قبال شرکت‌ها، انتخاب ابزارهای صحیح و مناسب تأمین مالی و همچنین ارائه خدمات مشورتی در مورد خط مشی مالی شرکت است. این خدمات مشورتی، باید چنان باشد که قیمت سهام شرکت‌های مشتری و منافع استفاده کنندگان از خدمات را به حداکثر برساند. (صادقی، جعفری سرشت و مشرفی، ۱۳۸۹: ۶۳۹) این نهاد مالی به شرکت‌ها و دولت‌ها در فرآیند تأمین سرمایه، به وسیله تعهد پذیره نویسی اوراق آن‌ها کمک می‌کند و به عنوان نماینده آن‌ها در انتشار اوراق بهادار به فعالیت می‌پردازد (اخلاق‌پور و عباسی، ۱۳۸۹: ۳۲۹).

هر چند عبارت انگلیسی شرکت تأمین سرمایه "Investment Bank" می‌باشد مع ذلک ذکر این نکته حائز اهمیت است که در برگردان فارسی، عبارت «شرکت تأمین سرمایه» نسبت به «بانک سرمایه گذار» واژه‌ی بهتری می‌نماید؛ چرا که شرکت‌های تأمین سرمایه نه سرمایه گذارند و نه بانکدار. یعنی نه مانند بانک‌های تجاری و صندوق‌های پس انداز به جمع آوری سپرده دیگران می‌پردازند و نه بانکدارند. به عبارت دیگر شرکت تأمین سرمایه، نه مانند بانک‌های تجاری و صندوق‌های پس انداز، به جمع آوری سپرده دیگران می‌پردازند و نه وجوه خود را به طور دائمی برای سرمایه‌گذاری اختصاص می‌دهند. به همین دلیل در ایران با توجه به ماهیت این شرکت‌ها از واژه «شرکت تأمین سرمایه» می‌شود (جهانخانی و پارساییان، ۱۳۷۹).

شرکت تأمین سرمایه منابع مالی را برای شرکت‌ها فراهم می‌آورد و رشد و توسعه این نوع شرکت‌ها به پویایی و تخصیص بهینه منابع و افزایش بازدهی شرکت‌ها منجر خواهد شد از همین روی مطالعه ساختار و الزامات حقوقی بر این شرکت‌ها ضروری به نظر می‌رسد چرا که مطالعه ضرورت ایجاد و گسترش شرکت‌های تأمین سرمایه به گسترش و توسعه بازار سرمایه کمک خواهد کرد.

در نظام حقوقی ایران، تأسیس شرکت‌های تأمین سرمایه، برخلاف سایر نهادهای مالی که مستلزم اخذ مجوز از سازمان بورس است، نیازمند کسب مجوز از شورای عالی بورس می‌باشد که این امر حکایت از کارکرد مهم این نهاد مالی در بازار سرمایه دارد (سلطانی، ۱۳۹۵).

در همین راستا لازم است ساختار و قالب حقوقی تأسیس شرکت‌های تأمین سرمایه مشخص شود. فرآیندهای اخذ مجوز تأسیس و فعالیت و همچنین رژیم حقوقی حاکم بر بازرسی شرکت‌های تأمین سرمایه، با توجه به نظام دوگانه حاکم بر شرکت‌های تجاری و قواعد خاص سازمان بورس و اوراق بهادار دارای اهمیت است. نظارت‌های پیچیده و چند لایه بر عملکرد و فعالیت‌های شرکت تأمین سرمایه نیز درخور مطالعه است که در پژوهش پیش‌رو بدان پرداخته خواهد شد.

## ۱- ساختار حقوقی شرکت تأمین سرمایه در نظام حقوقی ایران

برای آشنایی و مطالعه نظام بازرسی در شرکت تأمین سرمایه لازم است ابتدا ساختار و قالب حقوقی این شرکت در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

در بازارهای مالی رایج دنیا، اکثر شرکت‌های تأمین سرمایه تا دهه ۱۹۷۰ میلادی به صورت شرکت تضامنی فعالیت خود را شروع می‌کردند (Morrison, 2007) علت این موضوع را می‌توان تمایل مؤسسان شرکت‌های تأمین سرمایه در جلب اطمینان سرمایه‌گذاران جستجو نمود؛ چراکه با تشکیل شرکت در قالب شرکت تضامنی، مسئولیت شرکا در مقابل طلبکاران شرکت تا سقف طلب هر یک از آنان بوده و تضمین کافی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه جهت تعامل با شرکت‌های تأمین سرمایه می‌باشد. پس از دهه ۱۹۷۰ میلادی شرکت‌های تأمین سرمایه اقدام به تبدیل شرکت خود به صورت شرکت سهامی عام نموده و به عرضه عمومی سهام خود مبادرت نمودند (Geisst, 2006). لذا در حال حاضر ساختار قانونی و ماهیت حقوقی معمول برای شرکت‌های تأمین سرمایه جهانی، به یکی از دو صورت شرکت سهامی و یا شرکت تضامنی است (طالبی و همکاران، ۱۳۸۵). تبدیل شرکت تضامنی به شرکت سهامی عام که میزان مسئولیت شرکا در آن، کمتر است و از سوی دیگر انتخاب قالب شرکت سهامی عام به عنوان شرکتی که سرمایه اولیه آن توسط عموم مردم تأمین می‌شد نشان از اقبال عموم مردم به شرکت‌های تأمین سرمایه و جلب اعتماد اشخاص بوده است. (مافی و فلاح تفتی، ۱۳۹۵).

در نظام حقوقی ایران شرکت تأمین سرمایه از جمله نهادهای مالی موضوع بند ۲۱ ماده ۱ قانون بازار می‌باشد. شورای عالی بورس «ضوابط فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه» را پس از پیشنهاد سازمان بورس و اوراق بهادار، در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۱۵ تصویب نمود. متعاقباً و در اجرای ماده ۲۹ قانون بازار، به منظور تدوین ساختار و نحوه عملکرد این نهاد مالی مهم و بیان اصول و خط مشی اساسی آن، هیئت مدیره سازمان در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۲۲ (اصلاحی ۱۳۹۰/۱۱/۲۹) اساسنامه نمونه شرکت‌های تأمین سرمایه سهامی خاص را تصویب نمود (سلطانی، ۱۳۹۵).

با دقت در مجوزهایی که از سوی بورس و اوراق بهادار برای شرکت‌های تأمین سرمایه صادر شده و در سایت این سازمان قرار دارد<sup>۳</sup>، مشاهده می‌شود؛ شرکت‌های تأمین سرمایه‌ای که مجوز فعالیت دارند، همه در قالب شرکت سهامی تأسیس شده‌اند لذا در نظام حقوقی ایران مطابق اساسنامه نمونه

<sup>۳</sup> <https://cfi.codal.ir/fa/?instituteType=2>

مصوب سازمان بورس و در حال حاضر، تمامی شرکت های تأمین سرمایه در قالب سهامی تأسیس می شوند.

اداره امور نهادهای مالی سازمان، هیات مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار در جلسه مورخ ۱۳۹۴/۰۳/۱۹، با امکان تبدیل شخصیت حقوقی شرکت های تأمین سرمایه فعال به شخصیت حقوقی سهامی عام و عرضه عمومی سهام آن ها موافقت نمود<sup>۴</sup>. با این توضیح، شرکت های تأمین سرمایه در صورت تمایل می توانند درخواست خود را به منظور تغییر شخصیت حقوقی شرکت از "سهامی - خاص" به "سهامی عام" با رعایت مقررات، برای این سازمان ارسال نمایند. اساسنامه نمونه شرکت های تأمین سرمایه (سهامی عام) در تاریخ ۱۳۹۵/۰۸/۱۲ به تصویب هیات مدیره سازمان رسیده است. به طور خلاصه می توان گفت، با توجه به جدید و بی سابقه بودن و ریسک بالای فعالیت ها و سرمایه گذاران خاصی که حاضر به سرمایه گذاری در شرکت های تأمین سرمایه هستند، بهترین ساختار و شکل حقوقی، برای تأسیس نخستین، شرکت های تأمین سرمایه، شرکت سهامی خاص بوده است (نصیری، ۱۳۸۹).

در همین راستا، علی رغم پیش بینی امکان تبدیل شرکت تأمین سهامی خاص به شرکت سهامی عام، در حال حاضر، اکثر شرکت های تأمین سرمایه در ایران، در قالب سهامی خاص تأسیس شده اند<sup>۵</sup>. دلیل ترجیح مؤسسين، در انتخاب شرکت سهامی خاص برای تأسیس شرکت تأمین سرمایه را می توان چنین بیان نمود:

۱- محرمانه بودن شرکت سهامی خاص: به علت ساختار خصوصی شرکت سهامی خاص، که در انحصار تعداد خاصی از افراد است، الزامات افشای اطلاعات در مورد این شرکت ها نسبت به شرکت های سهامی عام بسیار اندک است و متعاقباً از جهت حفظ محرمانه بودن داده ها، افشای اطلاعات شرکت، آزادی عمل آن را در زمینه های مالی محدود می کند. لذا عدم افشای اطلاعات را می توان از مهم ترین مزایای تأسیس شرکت سهامی خاص نزد مؤسسين دانست (Pagano, 1955).

۲- محدودیت نقل و انتقال سهام شرکت: در شرکت سهامی خاص، واگذاری سهام با محدودیت روبروست لذا به منظور به حداقل رساندن سیالیت سهام شرکت و حفظ ترکیب

<sup>۴</sup> ابلاغیه شماره ۱۲۰۲۰۵۰-۱۳۹۴/۰۳/۱۹ مورخ ۱۳۹۴/۰۳/۱۹ اداره امور نهادهای مالی سازمان، هیات مدیره سازمان بورس و اوراق

بهادار

<sup>۵</sup> <https://cfi.codal.ir/fa/?instituteType=2>

سهامداران، بهترین ساختار، خصوصی نگه داشتن شرکت است که این هدف با قالب شرکت سهامی خاص قابل دستیابی است.

۳- عرضه خصوصی سهام شرکت: نظر به اینکه ترکیب سهامداران شرکت‌های تأمین سرمایه در ایرن نهادهای پولی مثل بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، صندوق‌های بازنشتگی و... هستند، بهترین روش نقل و انتقال سهام شرکت، عرضه خصوصی در قالب شرکت سهامی خاص است. بنا به مراتب، فرار از شفافیت است از جمله دلایل احتراز شرکت‌های تأمین سرمایه در تغییر قالب شرکت از سهامی خاص به سهام عامی است چرا که، شرکت‌های تأمین سرمایه سهامی عام مکلف به بارگزاری گزارش‌های تفصیلی مالی خود در سامانه کدال هستند در نتیجه لذا اقبال شرکت‌ها به سهامی خاص بودن بیشتر است.

بنابراین، در نظام حقوقی ایران مطابق با قوانین و مقررات، شرکت تأمین سرمایه حیات حقوقی خود را پس از دریافت مجوز تأسیس و صدور مجوز فعالیت با رعایت الزامات حداقل سرمایه به میزان، ۲۰۰۰ میلیارد ریال<sup>۶</sup> و طبق اساسنامه نمونه مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار در قالب شرکت سهامی خاص و یا شرکت سهامی عام اداره می‌شود. که با توجه به شرکت سهامی بودن، شرکت‌های تأمین سرمایه قواعد مربوط به اداره مثل تشکیل مجامع، انتخاب مدیران، مدیرعامل و... طبق اساسنامه نمونه و عموماً مندرج در مواد مربوط به شرکت‌های تجاری قانون تجارت، لایحه اصلاحی و قواعد و مقررات خاص سازمان بورس و اوراق بهادار انجام می‌شود.

## ۲- نظارت و بازرسی در شرکت‌های تأمین سرمایه

مسائل نظام بازرسی شرکت‌های به دو دسته تقسیم می‌شوند: مسائل مربوط به نظام بازرسی درونی شرکت‌ها و مسائل نظام بازرسی بیرونی. نظام بازرسی درونی یعنی این که در درون شرکت بازرسی یا بازرسانی وجود دارند که به عملکرد شرکت نظارت می‌کنند و خود این بازرسی یا بازرسان نیز از اجزای شرکت هستند. اما، در بازرسی بیرونی، ناظری که بر امور شرکت نظارت می‌کند از اجزای شرکت نیست بلکه مؤسسه، سازمان یا دستگاهی مجزا و مستقل است که عملکرد شرکت را از دور

<sup>۶</sup> بر اساس ابلاغیه شماره ۱۲۰۲۰۰۳۱ مورخ ۱۳۹۲/۰۳/۲۵ مدیریت نظارت بر نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار "حداقل سرمایه شرکت‌های تأمین سرمایه مبلغ دو هزار (۲۰۰۰) میلیارد ریال تعیین گردید. از تاریخ این مصوبه، متقاضیان تأسیس باید حداقل سرمایه مذکور را نقداً تأمین نمایند. شرکت‌های تأمین سرمایه که قبل از تاریخ این مصوبه تأسیس شده‌اند، موظف‌اند ظرف دو سال از تاریخ این مصوبه سرمایه خود را به حداقل سرمایه مذکور افزایش دهند.

زیر نظر می‌گیرد و در مواقع لزوم نمایندگان آن امور شرکت را از نزدیک مورد بررسی و دقت قرار می‌دهند.

## ۲-۱- نظام بازرسی درونی

همان گونه که ذکر شد، مطابق ماده ۲ اساسنامه نمونه شرکت تأمین سرمایه، نوع شرکت تأمین سرمایه، شرکت سهامی است. از جمله شرکت‌هایی که در ماده ۲۰ قانون تجارت به آن اشاره شده است شرکت سهامی است. ماده ۴ لایحه قانونی ۱۳۴۷ این شرکت را به دو نوع تقسیم کرده است: شرکت سهامی خاص و شرکت سهامی عام. (اسکینی، ۱۳۷۵).

شرکت سهامی به عنوان کامل‌ترین نوع شرکت سرمایه‌ای، شرکتی تجاری است که در آن حقوق شرکاء که سهامدار نامیده می‌شوند، به وسیله اوراق قابل معامله (سهام) مشخص می‌شود و صاحبان سهم فقط تا میزان آورده خود مسئول تعهدات و شریک در منافع شرکت می‌باشند (زنگباری، ۱۳۹۵). ماده ۱ لایحه اصلاحی قسمتی از قانون تجارت در تعریف شرکت سهامی چنین مقرر داشته است: «شرکت سهامی، شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهم محدود به مبلغ اسمی سهام آن‌هاست». لذا در نوشتار پیش‌رو با بررسی ساختار حقوقی شرکت سهامی و تحلیل اساسنامه نمونه شرکت تأمین سرمایه در قالب شرکت سهامی پرداخته خواهد شد.

شرکت‌های سهامی و تعاونی بدون تعیین بازررس آماده فعالیت نیستند. با این، حال گفته شده است، که «تصور فعالیت شرکت سهامی بدون بازررس قانونی عملاً ممکن است (پاسبان، ۱۳۸۵). که این استدلال قابل مناقشه به نظر می‌رسد، زیرا مطابق ماده ۱۷ لایحه اصلاحی قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، انتخاب بازرسان لازمه تشکیل شرکت است (کاویانی، ۱۳۸۶) و اخذ تصمیم نسبت به صورت دارایی، ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت در مجمع عمومی بدون گزار بازررس واجد شرایط ممکن نیست (تبصره ماده ۸۹ لایحه اصلاح قانون تجارت و ماده ۱۵۲ همین قانون). به عبارت دیگر تعیین آن از جمله شرایط ایجاد شرکت است. در تأیید این نظر با توجه به قوانین قبل از سال ۱۳۴۷ که در تهیه لایحه اصلاحی مورد استفاده قرار گرفته، گفته شده است: «انتخاب بازررس و بازرسان در شرکت‌های سهامی از تکالیف الزامی مجامع عمومی است و جزء قوانین آمره محسوب شده و به هیچ وجه قابل اسقاط و اعراض نمی‌باشد» (ستوده، ۱۳۸۴).

قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذی‌صلاح به عنوان حسابدار رسمی مصوب ۱۳۷۲ امکان انجام بازرسی قانون شرکت‌های دولتی، عمومی و خصوصی را توسط حسابداران

رسمی پیش‌بینی کرده است و تجویز نموده که حسابداران رسمی، مؤسسات حسابرسی را با شخصیت حقوقی تشکیل دهند.

ماده ۲ آیین نامه اجرایی تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه ای حسابداران مقرر داشته است: شرکت‌های سهامی عام و خاص و... مکلفند حسب مورد «حسابرس» و «بازرس قانونی» یا «حسابرس» خود را از میان مؤسسات حسابرسی که عضو جامعه حسابداران رسمی ایران می باشند، انتخاب نمایند که برخی از این ماده برداشت کرده‌اند که شرکت‌های سهامی عام و شرکت‌های تابع و وابسته به آن‌ها، مکلف به کارگیری حسابرس و بازرس قانونی از میان مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی هستند (پاسبان، ۱۳۸۴) (شریفی، ۱۳۸۳).

گزارش حسابدار رسمی از اسبابی است که صحت عملکرد مدیران و حتی بازرسان را در رابطه با مسائل مالی شرکت نشان می‌دهد (Morse, 1996: 555). این گزارش می‌بایست شفافیت حساب‌های سود و زیان و ترازنامه را نسبت به وضع مالی شرکت گواهی نماید. مطابق ماده ۲۴۲ لایحه اصلاحی قانون تجارت، هیأت مدیره مکلف است که به حساب‌های سود و زیان و ترازنامه شرکت گزارش حسابداران رسمی را ضمیمه کند. حسابداران رسمی باید علاوه بر اظهارنظر درباره حساب‌های شرکت گواهی نمایند کلیه دفاتر و اسناد و صورت حساب‌های شرکت و توضیحات مورد لزوم در اختیار آن‌ها قرار داشته و حساب‌های سود و زیان و ترازنامه‌های تنظیم شده از طرف هیأت مدیره وضع مالی شرکت را به نحو صحیح و روشن نشان می‌دهد.

## ۲-۱-۲- مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار

در راستای حمایت از حقوق و منافع سرمایه‌گذاران و سامان‌دهی و توسعه بازار اوراق بهادار و نظر به ضرورت نظارت عالیه بر امور و با هدف اجرای مفاد بند ۱ ماده ۴ و بندهای ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۸، ۱۹ ماده ۷ قانون بازار اوراق بهادار، سازمان بورس و اوراق بهادار «مؤسسات حسابرسی معتمد» را جهت استفاده نهادهای مالی تعیین می‌نماید. در اجرای بیست و چهارمین مصوبه شورای عالی بورس و اوراق بهادار مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۲۳، دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۸ به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار رسیده است.

بر اساس مفاد این دستورالعمل، مؤسسه حسابرسی معتمد؛ مؤسسه حسابرسی معتمد سازمان است که بر اساس ضوابط دستورالعمل مذکور مورد پذیرش قرار می‌گیرد و در فهرست مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان درج می‌شود.

ملاک درج نام مؤسسه حسابرسی در فهرست مؤسسات حسابرسی معتمد، تاریخ صدور موافقتنامه سازمان مبنی بر پذیرش به عنوان مؤسسه حسابرسی معتمد است. این مؤسسات پس از پذیرش به عنوان مؤسسات حسابرسی معتمد، هموار باید حد نصاب امتیاز کنترل کیفیت در سطح مؤسسه و کار حسابرسی را کسب کنند، در غیر این صورت از فهرست مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس، حذف خواهند شد.

مطابق دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار؛ مؤسسات حسابرسی مکلفند در گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی که طبق اصول و ضوابط حسابرسی و با رعایت قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ تهیه می شود نسبت به صورت های مالی رسیدگی کنند.<sup>۷</sup>

ماده ۱۰ دستورالعمل، صراحتاً نهادهای مالی، موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران از جمله شرکت های تأمین سرمایه را مکلف نموده تا حسابرس مستقل و بازرس قانونی خود را از میان سازمان حسابرسی یا مؤسسات حسابرسی عضو جامعه که در فهرست مؤسسات حسابرسی معتمد درج شده اند انتخاب نمایند.

#### ۲-۱-۲- بازرسی در اساسنامه نمونه شرکت تأمین سرمایه

مواد ۴۹ تا ۵۲ اساسنامه نمونه شرکت تأمین سرمایه سهامی خاص مصوب ۱۳۸۶ سازمان بورس و مواد ۵۱ الی ۵۳ اساسنامه نمونه شرکت تأمین سرمایه سهامی عام مصوب ۱۳۹۵ سازمان، به رکن بازرسی شرکت تأمین سرمایه اشاره دارد.

مجمع عمومی عادی باید برای هر سال از بین مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار، یک بازرس - حسابرس اصلی و یک بازرس - حسابرس علی البدل را برای مدت یک سال انتخاب نماید تا پس از قبول سمت، برای انجام وظایف و مسئولیت های مقرر در قوانین و مقررات مرتبط و همچنین اساسنامه شرکت، اقدام نماید. در انتخاب مجدد و عزل بازرس - حسابرس رعایت مقررات الزامی است.

<sup>۷</sup> مطابق ماده ۹ دستورالعمل، مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار درباره موارد زیر صریحاً اظهارنظر نمایند: رعایت استانداردهای حسابداری در تهیه و ارائه صورت های مالی اساسی و یادداشت های توضیحی صورت های مالی، عدم رعایت ضوابط و مقررات سازمان، عدم رعایت قوانین و مقررات تجاری، مالیاتی و سایر قوانین و مقررات مرتبط با فعالیت واحد مورد رسیدگی

مؤسسات حسابرسی را نمی‌توان در دوران تعلیق از فهرست حساب‌رسان معتمد سازمان، به عنوان بازرس - حساب‌رس اصلی یا علی‌البدل شرکت انتخاب نمود.

بازرس - حساب‌رس علاوه بر وظایف و مسئولیت‌های تعیین شده در قانون تجارت برای بازرس شرکت‌های سهامی، وظایف و مسئولیت‌های تعیین شده در قانون بازار اوراق بهادار، مقررات، سایر قوانین و سایر مواد این اساسنامه، وظایف و مسئولیت‌های زیر را برعهده دارد:

۱. اظهارنظر راجع به صورت‌های مالی سالانه شرکت با رعایت استانداردهای حسابرسی و حسابداری ملی و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار
۲. ارائه گزارش به مجمع عمومی، راجع به رعایت یا عدم رعایت قوانین و مقررات توسط شرکت، مدیران و کارکنان آن در طول سال مالی

که در شرکت سهامی خاص علاوه بر وظایف فوق‌الذکر، تکالیف ذیل، نیز در ماده ۵۰ اساسنامه نمونه و تبصر آن مورد تصریح قرار گرفته است: اظهار نظر راجع به صحت اطلاعات مندرج در هرگونه گزارشی که هیئت مدیره به مجمع عمومی ارائه می‌دهد، بررسی سیستم‌های کنترل داخلی شرکت در هر سال مالی، گزارش نقض و قوانین و مقررات به هیأت مدیره، کمیته حسابرسی و سازمان بورس و اوراق بهادار و ...

## ۲-۲- نظام بازرسی بیرونی

نظارت بیرونی مجموعه اقداماتی را در بر می‌گیرد که براساس قوانین و مقررات برای جلوگیری از تخلف و دستکاری بازار به وسیله شرکت‌های تأمین سرمایه توسط نهادهای حاکمیتی و در رأی آن‌ها سازمان بورس و اوراق بهادار اعمال می‌شود و عمدتاً به دو صورت زیر انجام می‌شود:

### الف- دریافت گزارش‌های ادواری

شرکت‌های تأمین سرمایه مانند سایر واسطه‌های مالی موظف هستند که به صورت ادواری و در مواقع لزوم به صورت موردی، گزارش‌های خاصی را همانند فرمی که نهاد ناظر تهیه می‌کند به بخش‌های نظارتی ارائه بدهند. به عنوان مثال گزارش‌ها و صورت‌های مالی حسابرسی شده یکی از مواردی است که باید حداکثر سه ماه بعد از پایان سال مالی ارائه شود.

طبق قانون بورس و اوراق بهادار مصوب ۱۹۴۰، خودگزارش دهی<sup>۸</sup> نهادهای واسطه مالی الزامی است. لذا بانک سرمایه‌گذاری (شرکت تأمین سرمایه) مطابق با دستورالعمل‌های کمیسیون

<sup>۸</sup> Self-Reporting

بورس و اوراق بهادار، نسبت به تنظیم گزارش و ارائه گواهی به کمیسیون اقدام می‌نماید. وظیفه گزارش دهی در پارگراف‌های 13 a ، 13 b و 13 c قانون مورد تصریح قرار گرفته است و نهادهای مالی متعهد و موظفند طبق جدول زمان‌بندی، نسبت به ارائه گزارشات تفصیلی و ارائه مدارک و مستندات اقدام نمایند (SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, 2019).

#### ب- بازرسی توسط نهادهای تنظیم‌گر

در کشورهای مختلف در مواردی که بورس ضروری تشخیص دهد، می‌تواند به تحقیق و بازرسی از افراد مظنون به تخلف بپردازد و به گردآوری اظهارات و مدارک پرداخته و دفاتر حسابداری، اوراق اداری و به طور کلی هر چه را که مناسب تشخیص دهد مورد بازرینی قرار دهد. زمانی که بورس پی به تخلفات فرد مظنون ببرد، می‌تواند شواهد و مدارک را در اختیار دادگاه قرار دهد تا مراحل قضایی آن طبق قانون طی شود و در این حالت دادگاه می‌تواند باتوجه به نوع تخلف به طور مشروط یا نامشروط و به صورت موقت یا دائم فرد یا شرکت متخلف را از برخی فعالیت‌ها محروم نموده یا جریمه نقدی نماید. ضمن اینکه در صورت احراز نقض قوانین و مقررات به وسیله فرد مظنون، می‌تواند یافته‌های خود را منتشر کند. انتشار اطلاعاتی در مورد نقض قوانین توسط یک شرکت تأمین سرمایه، تأثیر غیر قابل انکاری بر فعالیت وی به ویژه در یک بازار رقابتی خواهد گذاشت (صادقی، جعفری سرشت و مشرفی، ۱۳۸۹).

در قانون اوراق بهادار ۱۹۳۳ آمریکا نیز الزام به ارائه گزارش حسابرسی به کمیسیون بورس و اوراق بهادار مورد تصریح قرار گرفته است. در صورتی که کمیسیون بورس و اوراق بهادار در مواردی ضروری بداند، جهت مشخص شدن تخطی واسطه‌های مالی از قوانین، اقدام به تحقیق و بازرسی می‌نماید. انجام تحقیقات و ارائه گزارش‌های مرتبط از سوی مشاور مستقل صورت می‌گیرد و به کمیسیون بورس و اوراق بهادار ارائه می‌شود. کمیسیون می‌تواند اطلاعات مرتبط با تخلفات را منتشر نماید و برای انجام تحقیقات خود از موارد لازم و ضروری بازرسی نماید. شخصی که از جانب کمیسیون بورس و اوراق بهادار، مسئول تحقیق در مورد اعمال غیرقانونی است، به گردآوری اظهارات و مدارک اقدام نموده و دفاتر حسابداری و گزارشات را مورد بررسی قرار می‌دهد (SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, 2015). گستره بازرسی بازرسان به حوزه‌های مختلف مربوط می‌شود اما تمرکز بازرسی‌ها به طور کلی، رسیدگی به موارد نقض قوانین فدارل در حوزه اوراق

بهادار است لذا ارزیابی اسناد با این رویکرد صورت می‌پذیرد (U.S. Securities and Exchange Commission, 2013)

در بعضی از موارد ممکن است دلیل بازرسی و تحقیقات دریافت یک شکایت از سوی مشتریان، دیگر رقبا و یا گزارشات واصله از مشکلات و مسائل مرتبط با نهاد مالی مربوطه باشد (U.S. Securities and Exchange Commission, 2013)

مهم‌ترین نهاد ناظر بیرونی بر فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه، سازمان بورس و اوراق بهادار است که بر فعالیت‌های شرکت‌های تأمین سرمایه به طرق گوناگون نظارت دارد در کنار سازمان، با توجه به تمهیدات جدید باید نحوه نظارت بانک مرکزی بر فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه را نیز مورد توجه قرار داد.

## ۲-۲-۱- نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار

سازمان بورس و اوراق بهادار در راستای اعمال نقش تنظیم‌گری خود، مهم‌ترین نهادی است که علاوه بر صدور مجوزهای لازم جهت شروع به فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه، نسبت به استمرار فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه نظارت تام و کامل را اعمال می‌نماید:

بر اساس مستندات قانونی زیر، نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار بر شرکت تأمین سرمایه بصورت قطعی پذیرفته شده و مورد عمل قرار می‌گیرد:

- نحوه گزارش‌دهی و نوع گزارش‌های ویژه حسابرسی نهادهای مالی شرکت باید به تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار برسد. (ماده ۲۹ قانون بازار اوراق بهادار)
- شرکت تأمین سرمایه براساس دستورالعمل‌های سازمان بورس و اوراق بهادار موظف است گزارش‌های لازم را تهیه و به مراجع ذی‌ربط تسلیم نماید. (ماده ۸ ضوابط فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه)

- سازمان بورس و اوراق بهادار در چارچوب دستورالعمل‌های خود مسئول نظارت بر عملکرد شرکت‌های تأمین سرمایه است. در اجرای این وظیفه، مدیران شرکت‌های مزبور در صورت مراجعه بازرسان سازمان بورس و اوراق بهادار موظفند اسناد، مدارک و دفاتر خود را جهت انجام هرگونه بازرسی و رسیدگی ارایه نموده و امکان رسیدگی جامع و کافی را برای بازرسان اعزامی سبا فراهم نمایند. (ماده ۱۰ ضوابط فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه)

اداره امور نهادهای مالی سازمان بورس بر انجام مراحل اعطای انواع مجوزها به نهادهای مالی از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه نظارت دارد که از جمله وظایف این اداره می‌توان به: بررسی و تهیه

گزارش برای صدور مجوز به متقاضیان تأسیس یا تبدیل به نهادهای مالی، پیگیری و انجام امور مربوط به بررسی و تمدید صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی، بررسی و تهیه گزارش در مورد درخواست‌های تغییر سهامداری در نهادهای مالی، مکاتبات با اداره ثبت شرکت برای ثبت تمام صورتجلسات مجامع عمومی، تعییرات اساسنامه و ارکان نمایندگان نهادهای مالی و ... اشاره نمود.

اداره بازرسی نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار نیز با هدف نظارت و بازرسی از نهادهای مالی فعال در بازار اوراق بهادار (غیر از شرکت‌های کارگزاری) و کانون‌های مربوطه ایجاد شده است. که در راستای اطمینان از رعایت قوانین و مقررات، حفظ شرایط مجوزهای اعطایی به نهادهای مالی از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه و حفظ حقوق سرمایه‌گذاران عمل می‌نماید که برخی از فعالیت‌های این نهاد ناظر بدین شرح است:

- کنترل مطابقت عملکرد نهادهای مالی با موضوع فعالیت در اساسنامه و مقررات مصوب؛ شرکت در مجامع عمومی نهادهای مالی؛

- دریافت برنامه‌های عملیاتی از آن نهادهای مالی که طبق مقررات یا رویه موجود، بازرسی سرزده و نظام‌مند از نهادهای مالی به منظور اطمینان از حفظ شرایط مجوزهای فعالیت دریافتی در مدت اعتبار آنها، نظارت بر نهادهای مالی و بازرسی دوره‌ای و موردی از آنها به منظور اطمینان از این امر که نهادهای مالی مطابق برنامه‌ها و استراتژی‌هایی که به سازمان اعلان نموده‌اند، عمل می‌نمایند، بررسی صورت‌های مالی و گزارش‌های فعالیت نهادهای مالی و اظهار نظر راجع به این که براساس صورت‌های مالی و گزارش‌های مذکور فعالیت و ترکیب دارایی‌ها و درآمد نهادهای مالی منطبق بر مقررات مصوب بوده است یا خیر و...

همچنین از دیگر وظایف اداره بازرسی نهادهای مالی می‌توان به دریافت مستمر اطلاعات مربوط به کارکنان و مدیران نهادهای مالی و تطبیق آنها با شرایط مجوزهای اعطایی به نهادهای مالی، دریافت مستمر اطلاعات مربوط به وضعیت مالی نهادهای مالی و تطبیق آنها با شرایط مجوزهای اعطایی به آنها، تهیه گزارش از موارد عدم رعایت شرایط مجوزهای دریافتی توسط نهادهای مالی جهت تصمیم‌گیری، انجام بازدیدهای موردی و منظم از نهادهای مالی جهت اطمینان از حفظ شرایط اعطای مجوز، تهیه و تکمیل پرونده نهادهای مالی در زمینه حفظ شرایط اعطای مجوز؛ دریافت اطلاعات و مدارک و تکمیل پرونده نهادهای مالی در زمینه رعایت مقررات در انجام فعالیت‌ها، تهیه گزارش از نقض مقررات مربوط به فعالیت نهادهای مالی و ارجاع جهت تصمیم‌گیری، تهیه خلاصه‌ای از وضعیت مالی، پرسنلی، سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و سیستم‌ها و روش‌های انجام کار و فعالیت و نحوه رعایت یا

نقض مقررات توسط نهادهای مالی و ارسال به اداره امور نهادهای مالی و سایر مراجع ذیربط جهت بررسی و درج در پرونده، و ارتباط با نهادهای مالی مورد شکایت به منظور جمع‌آوری اطلاعات و مدارک مربوط به شکایات در صورت ارجاع از معاونت اشاره نمود.

## ۲-۱-۱- الزام شرکت‌های تأمین سرمایه به ارائه گزارش‌های ادواری

همان گونه که ذکر شد شرکت تأمین سرمایه براساس دستورالعمل‌های سازمان موظف است گزارش‌های لازم را تهیه و به مراجع ذیربط تسلیم نماید که نحوه گزارش‌دهی و نوع گزارش‌های ویژه حسابرسی نهادهای مالی این قانون باید به تأیید سازمان برسد. مهم‌ترین گزارشات الزامی شرکت‌های تأمین سرمایه که ابزار نظارتی سازمان بورس به حساب می‌آید بدین شرح است:

### الف) گزارش محاسباتی موضوع دستورالعمل الزامات کفایت سرمایه نهادهای مالی

دستورالعمل الزامات کفایت سرمایه نهادهای مالی که در تاریخ ۱۳۹۰/۷/۳۰ به تصویب هیأت مدیره سازمان رسیده است این دستورالعمل بر اساس اختیارات حاصله از بند ۲ ماده ۷ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ و ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی آن قانون مصوب هیأت وزیران و در اجرای مواد ۲۸ و ۲۹ قانون یاد شده، این دستورالعمل با هدف برقراری تناسب میان دارایی‌ها با بدهی‌ها و تعهدات نهادهای مالی و به منظور حمایت از حقوق سرمایه‌گذارانی که از خدمات آنها استفاده می‌کنند، تنظیم شده است.

بر اساس ماده ۲ دستورالعمل مزبور، آن دسته از نهادهای مالی که مجاز به پذیرش تعهدات زیر می‌باشند، موظف‌اند قبل از پذیرش این تعهدات، نسبت جاری تعدیل شده و نسبت بدهی و تعهدات تعدیل شده را محاسبه نمایند. که با توجه به گستره فعالیت‌های شرکت تأمین سرمایه از جمله در زمینه تعهد پذیره نویسی و بازارگردانی، می‌بایست این دست شرکت‌ها را نیز در تهیه گزارش‌های حسابرسی، تحت شمول این دستورالعمل دانست.

سازمان در مواردی که ضروری تشخیص دهد، می‌تواند اظهارنظر حسابرس نهاد مالی در مورد صحت محاسبات مربوط به نسبت‌های موضوع ماده ۷ را الزامی نماید. در این صورت موضوع تابع مقررات مربوط به تهیه گزارش ویژه حسابرسی خواهد بود. همچنین شرکت ضمن رعایت ضوابط مندرج در مفاد اساسنامه خود موظف به رعایت قوانین و مقررات ذیربط می‌باشد.

**ب) الزام به ارائه گزارشات ادواری توسط شرکت‌های تأمین سرمایه**

مدیریت نظارت بر نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار، کلیه شرکت‌های تأمین سرمایه را موظف به ارائه اطلاعات و گزارش‌های آخرین تراز آزمایشی کل و معین شرکت، به تاریخ پایان هر ماه و فهرست کاملی از تعهدات شرکت در زمینه اوراق بهادار یا تأمین مالی سایر اشخاص، حداکثر ظرف مهلت ۱۵ روز پس از پایان هر ماه نموده است<sup>۹</sup> که گزارش مزبور می‌بایست، به تأیید مدیرعامل شرکت رسیده و همراه با گزارش کمیته حسابرسی شرکت (موضوع ماده ۵۳ اساسنامه شرکت‌های تأمین سرمایه) در این خصوص، به مدیریت نظارت بر نهادهای مالی ارایه شود. همچنین، گزارش کمیته حسابرسی شرکت باید؛ در راستای منشور کمیته حسابرسی (موضوع ماده ۵۴ اساسنامه شرکت‌های تأمین سرمایه) تهیه و به سازمان ارسال گردد.

**ج) ارایه گزارشات ادواری شرکت سهامی خاص**

کلیه نهادهای مالی ثبت شده نزد سازمان که به صورت شرکت سهامی خاص می‌باشند؛ از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه موظفند گزارش‌ها و صورت‌های مالی صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت را به همراه گزارش حسابرس و بازرس قانونی و گزارش هیأت مدیره درباره فعالیت و وضع عمومی شرکت به مجمع عمومی عادی سالیانه و هرگونه گزارش دیگر هیأت مدیره به مجامع عمومی و اظهار نظر حسابرس در مورد آن را مطابق با استانداردهای ملی و یا فرم‌هایی که توسط سازمان ارایه می‌شود، ظرف مهلت‌های مقرر تهیه و به سازمان ارسال نمایند<sup>۱۰</sup>. سایر گزارش‌های ویژه نهادهای مالی به درخواست سازمان نیز می‌بایست ارائه گردد. ضمن اینکه، سایر نهادهای مالی ثبت شده نزد سازمان نیز که به صورت شرکت سهامی عام می‌باشند می‌بایست اطلاعات صورت‌های مالی و گزارش‌های خود را طبق "دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت شده نزد سازمان"، مصوب ۱۳۸۶/۵/۳۰ هیأت مدیره سازمان و اصلاحیه‌های بعدی آن به سازمان ارسال نمایند.

**د) گزارش موضوع دستورالعمل ثبت، نگهداری و گزارش‌دهی اسناد، مدارک و اطلاعات توسط اشخاص تحت نظارت**

ثبت سوابق و مشخصات دارندگان اوراق بهادار و معاملات آن‌ها در جهت حفظ نظم بازار سرمایه و کنترل و نظارت مؤثر معاملات صورت گرفته است از اهمیت اساسی برخوردار است. این موضوع از

<sup>۹</sup> بخشنامه شماره ۱۲۰۱۰۰۱۲ مدیریت نظارت بر نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار

<sup>۱۰</sup> بخشنامه ۱۲۰۱۰۰۱۱ مدیریت نظارت بر نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار

باب جمع‌آوری مناسب اطلاعات و عنداللزوم ارائه آن‌ها در هنگام وقوع اختلافات، تخلفات و جرائم به مراجع ذی‌صلاح از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. که سازمان بورس و اوراق بهادار در چارچوب اختیارات اعطایی توسط قانون بازار در زمینه تدوین دستورالعمل مقتضی اقدام می‌نماید (سلطانی، ۱۳۹۱).

در اجرای بند د ماده ۹۹ قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و بندهای ۲ و ۱۱ ماده ۷ و مواد ۲۸، ۲۹ و ۳۹ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴، «دستورالعمل ثبت، نگهداری و گزارش‌دهی اسناد، مدارک و اطلاعات توسط اشخاص تحت نظارت» به منظور تعیین اطلاعات و مدارکی که اشخاص تحت نظارت باید در راستای نظارت سازمان و بازسازی معاملات، ثبت و نگهداری کنند و تعیین اطلاعات، مدارک و گزارش‌هایی که باید به صورت دوره‌ای یا موردی به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه دهند و تعیین چگونگی انجام بازرسی‌ها از اشخاص تحت نظارت، تنظیم و در تاریخ ۱۳۹۰/۰۲/۲۴ به تصویب هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده است.

در این دستورالعمل تکالیفی را برای نهادهای تحت نظارت که منظور نهادهای مالی، بورسها، بازارهای خارج از بورس و سایر تشکلهای خودانتظام است برشمرده است که از جمله این نهادها شرکت‌های تأمین سرمایه هستند. لذا شرکت‌های تأمین سرمایه موظفند اطلاعات، مدارک و گزارش‌هایی که باید به صورت دوره‌ای یا موردی را مطابق دستورالعمل به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه نمایند.

بر اساس ماده ۲ دستورالعمل و طبق مواعید تعیین شده شرکت تأمین سرمایه موظف است اسناد، مدارک و اطلاعات مربوط تاریخ، ساعت، محل و دستور جلسه هریک از مجامع عمومی اشخاص تحت نظارت، یک نسخه از اظهار نظر حسابرس و بازرس قانونی اشخاص تحت نظارت، یک نسخه از آگهی‌های اشخاص تحت نظارت که در روزنامه رسمی کشور درج گردیده است، یک نسخه از کلیه آگهی‌های اشخاص تحت نظارت که به موجب قانون، هرگونه تغییرات در اساسنامه، سرمایه، مدیران، ارکان و نمایندگان هریک از مدیران و ارکانی که شخصیت حقوقی دارند، یک نسخه از صورت‌های مالی میان دوره‌ای، یک نسخه از اظهار نظر حسابرس راجع به صورت‌های مالی میان دوره‌ای، اطلاعات مربوط به آن دسته از قراردادهای منعقدۀ اشخاص تحت نظارت با سایر اشخاص و ... را در مهلت‌های مقرر، سایر اطلاعاتی که محتوا، شکل و مهلت ارسال آن‌ها به پیشنهاد معاونت مربوطه و تأیید رئیس سازمان، تعیین می‌شود، را در مهلت به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه نماید.

تعدد دستورالعمل‌ها و مقرره‌های صادره از سوی اداره نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار، به ابهامات موجود در زمینه تکالیف مدیران شرکت‌های تأمین سرمایه نسبت به ارائه گزارشات بازرسی افزوده است. لذا رویه موجود سازمان محل انتقاد به نظر می‌رسد به نحوی که شرکت‌های تأمین سرمایه نسبت به ارائه گزارش‌های متعددی ملزم شده‌اند. الزام به ارائه برخی از این گزارش‌ها به اعتبار نوع شرکت سهامی عام یا خاص بودن تعیین شده است. در پاره‌ای از گزارش‌ها نیز با توجه به شرکت تأمین سرمایه بودن، الزامات دیگری برشمرده شده و در مواردی هم به اعتبار نهاد مالی بودن شرکت‌های تأمین سرمایه، تکالیفی مقرر شده است که تعدد و تورم این گزارشات باعث پیچیدگی و ابهام در ارائه تکالیف مدنظر سازمان بورس و اوراق بهادار شده است مخصوصاً اینکه تخطی از این مقرره‌ها می‌تواند منجر به سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران شرکت تأمین سرمایه گردد. لذا به نظر می‌رسد تنقیح مقررات و ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار نسبت به رژیم حقوقی نظارت بر شرکت‌های تأمین سرمایه، از اولویت‌های صنعت شرکت‌های تأمین سرمایه است.

#### ۲-۱-۲- نظارت بر صلاحیت حرفه‌ای مدیران شرکت تأمین سرمایه

مطابق ماده ۶ ضوابط فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه، صلاحیت حرفه‌ای مؤسسين باید مطابق با ماده ۲۹ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴، باید به تأیید سازمان برسد. آئین نامه اجرایی ماده ۱۳ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم مصوب مورخ ۱۳۹۱/۲/۱ هیأت وزیران، با موضوع تعیین شرایط و معیارهای صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی، ناشران اوراق بهادار و تشکلهای خودانتظام و همچنین دستورالعمل تأیید صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی مصوب ۱۳۹۰/۷/۱۱ شورای عالی بورس و اوراق بهادار اصلاحی ۱۳۹۱/۴/۱۹ علاوه بر لزوم تأیید صلاحیت اولیه مؤسسان شرکت تأمین سرمایه، بر اساس ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار، به نظارت بر استمرار صلاحیت، مدیران شرکت تأمین سرمایه تأکید دارد.

بر اساس مفاد آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۳ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید مصوب ۱۳۹۱/۲/۲۰ هیأت وزیران در صورتی که مشخص شود؛ مدیر انتخاب یا تأیید صلاحیت شده از ابتدا فاقد یکی از شرایط یکی از شرایط صلاحیت حرفه‌ای بوده یا محکومیت قطعی کیفری مؤثر داشته است، مدیر انتخاب شده یا تأیید صلاحیت شده یکی از شرایط صلاحیت حرفه‌ای را از دست داده یا به موجب حکم صادره از مراجع ذی صلاح قضایی محکومیت قطعی کیفری مؤثر پیدا کرده است،

مدیر در یک از جرایم مالی شامل کلاهبرداری، اختلاس، خیانت در امانت، جرائم موضوع فصل (۶) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، سرقت، جعل، استفاده از سند مجعول، پولشویی، ورشکستگی به تقلب و دریافت و پرداخت رشوه به محکومیت قطعی برسد، سازمان بورس و اوراق بهادار، نسبت به سلب صلاحیت مدیر متخلف اقدام می‌نماید.

همچنین در صورتی که فعل و یا ترک فعل مدیران ناشران اوراق بهادار، نهادهای مالی و تشکلهای خودانتظام موجب تخلف اشخاص تحت نظارت گردد<sup>۱۱</sup> و در فرضی که مدیر اشخاص تحت نظارت مرتکب تخلفات موضوع ماده (۴) آیین نامه ماده (۱۴) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید و محکوم به جریمه نقدی به میزان بیش از نصف حداکثر جریمه های نقدی مذکور در ماده (۴) آیین نامه مذکور برای هر تخلف گردد زیر شوند، با تصمیم سازمان بورس، از ادامه مدیریت، سلب صلاحیت خواهند شد.

در صورت سلب صلاحیت از هریک از مدیران اشخاص تحت نظارت، مرجع انتخاب کننده رأساً موظف است نسبت به برکناری وی ظرف یک ماه اقدام نماید. در صورت عدم برکناری، سازمان نسبت به ارسال اخطار برکناری مدیر سلب صلاحیت شده به آن مرجع اقدام خواهد کرد. در صورت عدم برکناری مدیر سلب صلاحیت شده ظرف پانزده روز از تاریخ ابلاغ اخطاریه، مرجع انتخاب کننده متخلف محسوب و به تخلفات وی، حسب مورد طبق آیین نامه اجرایی ماده (۱۴) توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید قانون رسیدگی می‌شود.

## ۲-۲-۲- نظارت بانک مرکزی

ماده ۱۴ قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰) مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات احکامی را مقرر داشته است. از جمله اینکه به صراحت بند ب ماده قانون برنامه ششم انجام هرگونه عملیات بانکی، واسپاری (لیزینگ)، صرافی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی و مشارکت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و اشخاص حقوقی تابعی که بانکها بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها را دارند و یا در تعیین هیأت مدیره آنها مؤثرند در تأسیس صندوق های سرمایه گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه بدون اخذ

<sup>۱۱</sup> موضوع تصویب نامه شماره ۱۷۳۲۶۵/ت/۴۵۶۷۶-هـ مورخ ۱۳۹۰/۹/۲

مجوز از بانک مرکزی ممنوع اعلام شده است و مرتکب حسب مورد به یک یا چند مورد از مجازات های تعزیری درجه شش ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به جز حبس و شلاق محکوم می شود.

ابلاغیه شماره ۹۶/۳۲۲۴۴۱ بانک مرکزی نیز به صراحت خروج بانک ها از شرکت های تامین سرمایه، صندوق های سرمایه گذاری و شرکت های سرمایه گذاری را الزام آور دانسته است. بانک مرکزی در بخشنامه شماره ۶۱۲۷۷/۹۶ مورخ ۱۳۹۶/۳/۱ با موضوع ابلاغ دستورالعمل سرمایه گذاری در اوراق بهادار مستدل به اینکه کنترل گستره سرمایه گذاری بانک ها و مؤسسات اعتباری تحت مجوز بانک مرکزی و تمرکز فعالیت آن ها بر واسطه گری وجوه، به عنوان شالوده و اساس عملیات بانکی از اهمیت بسیاری برخوردار است «دستورالعمل سرمایه گذاری در اوراق بهادار» را ابلاغ نموده است. در ماده ۳۴ قانون پولی و بانکی کشور، خرید سهام شرکت ها و مشارکت در سرمایه یک یا چند شرکت و یا خرید اوراق بهادار داخلی و خارجی توسط بانک ها به حساب خود، صرفاً به میزانی که بانک مرکزی تعیین می نماید، ممکن دانسته شده است. به استناد همین ماده قانونی، در سال ۱۳۸۶ «دستورالعمل سرمایه گذاری مؤسسات اعتباری» به تصویب شورای پول و اعتبار رسید. لیکن با عنایت به تصویب قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در سال ۱۳۹۴ مفاد بند «ب» ماده ۱۶ قانون اخیرالذکر، کلیه بانک ها و مؤسسات اعتباری را مکلف نموده که از تاریخ لازم الاجرا شدن قانون تا مدت سه سال سهام تحت تملک خود و شرکت های تابعه خود را در بنگاه هایی که فعالیت غیربانکی انجام می دهند واگذار کنند. که تشخیص غیربانکی بودن، فعالیت بنگاه هایی که بانک ها، مؤسسات اعتباری و شرکت های تابعه، سهامدار آن ها هستند، بر عهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است. لذا با توجه به محدود شدن ریسک ناشی از سرمایه گذاری بانک ها و مؤسسات اعتباری و پیشگیری از ورود آن ها به عرصه بنگاه داری و ایضاً ضابطه مند تر نمودن سرمایه گذاری بانک ها و مؤسسات اعتباری، دستورالعمل مذکور متناسب با الزامات قانونی و اقتضانات فعلی کشور بازنگری شد و در ۱۸ ماده و ۶ تبصره در یک هزار و دویست و سی و یکمین جلسه مورخ ۱۳۹۶/۰۲/۱۲ شورای پول و اعتبار مطرح و مورد تصویب قرار گرفته است.

بدین شرح که شورای پول و اعتبار به استناد بند «۳» از ماده ۳۴ قانون پولی و بانکی کشور، بند «ب» ماده ۱۶ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و مواد ۲۳ الی ۲۷ آیین نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و به منظور کنترل گستره بنگاه داری بانک ها و مؤسسات اعتباری و هدایت آن ها به ایفای نقش واسطه گری وجوه، به عنوان کارکرد اصلی بانک ها و

مؤسسات اعتباری «دستورالعمل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار» را در سال ۱۳۹۶ به تصویب رسانیده است.

بر اساس مفاد دستورالعمل، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های تابعه<sup>۱۲</sup> آن‌ها در چارچوب اعلامی این دستورالعمل، مجاز به مشارکت حقوقی در تأسیس شرکت‌های جدید و خرید سهام شرکت‌های موجودی هستند که صرفاً فعالیت بانکی انجام می‌دهند. منظور از فعالیت بانکی، تمام فعالیت‌هایی است که به منظور پشتیبانی و سهولت در انجام عملیات بانکی و گسترش و تنوع آن و همچنین حفظ اسرار حرفه‌ای بانک و مؤسسه اعتباری انجام می‌شود نظیر عملیات قرض‌الحسنه، عملیات فروش اموال مازاد بانک‌ها، اعتبارسنجی، صدور، پذیرش و پردازش انواع کارت‌های الکترونیک، انجام عملیات صرافی، عملیات لیزینگ، فن‌آوری اطلاعات، امور چاپ و سایر فعالیت‌های مشابه به تشخیص بانک مرکزی.

ماده ۳ دستورالعمل به صراحت بیان نموده که بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مظفند حداکثر ظرف مدت سه سال از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، سهام تحت تملک خود و شرکت‌های تابعه در بنگاه‌هایی که فعالیت‌های غیربانکی انجام می‌دهند را واگذار نماید. البته در مواردی که بانک‌ها اقدامات لازم برای واگذاری بنگاه‌های موضوع این ماده را به انجام رساند ولی بنا به دلایلی خارج از اراده، واگذاری آن ممکن نشده باشد منوط به تأیید مراتب توسط بانک مرکزی، از مجازات‌های مقرر در ماده ۱۷ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و همچنین ماده ۱۵ دستورالعمل مستثنی است.

بنابراین؛ از تاریخ لازم‌الاجرا شدن دستورالعمل، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مجاز به مشارکت حقوقی در شرکت‌های سهامی هستند که صرفاً فعالیت بانکی انجام می‌دهند. در صورت تخطی مؤسسه اعتباری از حدود فردی و یا جمعی مقرر دستورالعمل، مجموع مازاد سرمایه‌گذاری تا زمان واگذاری آن، از سرمایه پایه بانک جهت محاسبه سایر نسبت‌های احتیاطی کسر می‌شود.

اهمیت این دستورالعمل زمانی مشخص می‌شود که مطابق با گزارش‌های رسمی اکثریت سهام شرکت‌های تأمین سرمایه در تملک بانک‌ها و مؤسسات اعتباری است.

آخرین اطلاعات منتشر شده بخش نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار پیروامون ترکیب سهامداری شرکت‌های تأمین سرمایه مربوط به سال ۱۳۹۲ بوده است. لذا در این نسبت‌ها آخرین

<sup>۱۲</sup> شرکت تابعه، شخص حقوقی است که بیش از ۵۰ درصد سهام آن به طور مستقیم و یا غیرمستقیم تا دو سطح متعلق به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری است یا اکثریت اعضای هیأت مدیره آن را بانک و مؤسسه اعتباری تعیین می‌نماید.

شرکتی که مجوز گرفته است در نظر گرفته نشده است. در سال ۱۳۹۲ سهامداران غیربانکی تنها ۳۶ درصد از حجم کل را دارا بوده و ۶۴ درصد از حجم به طور مستقیم یا غیرمستقیم متعلق به بانک‌هاست. ضمناً اگر آخرین شرکت تأمین سرمایه که متعلق به بانک مسکن است اضافه شود، به سهم سهامداری بانک‌ها افزوده خواهد شد.

بانک‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم حدود ۶۴ درصد از سهام شرکت‌های تأمین سرمایه را در مالکیت خود دارند. این موضوع نشان دهند آن است که شرکت‌های تأمین سرمایه در ایجاد درآمد به سهامداران خود وابسته بوده و قسمتی از درآمدهای خود را به واسطه انعقاد قرارداد با اشخاص وابسته کسب می‌نمایند (دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران، ۱۳۹۵).

سهامداری عمده بانک‌ها علاوه بر اینکه پتانسیل خوبی برای این شرکت‌ها به منظور استفاده از فرصت‌های سیستم بانکی به وجود می‌آورد؛ موجب گردیده تا شرکت‌های تأمین سرمایه به سمت تأمین مالی از طریق بازار پول گرایش بیشتری داشته و البته انگیزه کافی برای خلافت در استفاده از سایر ظرفیت‌های موجود در بازار مالی از بین برود. در همین راستا، بانک مرکزی نسبت به محدود کردن، فعالیت بانک‌ها در شرکت‌های تأمین سرمایه اقدام نموده است که تأثیر مستقیم بر عملکرد شرکت‌های تأمین سرمایه خواهد داشت. بنابراین علاوه بر نظارت‌های مختلف سازمان بورس و اوراق بهادار، بانک مرکزی نیز به نسبت به نظارت و تأثیرگذاری در فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه اقدام نموده که این موضوع از سوی شرکت‌های تأمین سرمایه محل انتقاد بوده است.

ضمن اینکه ماده ۲۸ قانون بازار سرمایه، به صراحت مرجع صدور مجوز تاسیس شرکت‌های تأمین سرمایه را سازمان بورس و اوراق بهادار به عنوان یک نهاد ناظر مالی قدرتمند معرفی نموده است و پیش‌بینی نظارت بانک مرکزی بر شرکت‌های تأمین سرمایه از این حیث نیز مورد بحث قرار گرفته است.

#### ۴- نتیجه‌گیری

شرکت تأمین سرمایه به عنوان کامل‌ترین نهاد مالی در بازار سرمایه جمهوری اسلامی ایران، شناخته شده است و با توجه به تأثیرگذاری در فرآیند تأمین مالی و خدمات متنوعی که ارائه می‌نماید لذا رژیم حقوقی بازرسی بر شرکت تأمین سرمایه در نظام حقوقی ایران بصورت چند لایه پیش‌بینی شده است.

نظر به اینکه ساختار حقوقی شرکت تأمین سرمایه در حقوق بازار سرمایه جمهوری اسلامی ایران، شرکت سهامی پیش‌بینی شده است، لذا قواعد ناظر بر اداره‌ی شرکت تأمین سرمایه مانند شرکت‌های

سهامی در قالب سه رکن، رکن تصمیم‌گیرنده (مجامع عمومی)، رکن اجرایی (مدیران) و رکن ناظر قابل مطالعه است و متعاقباً نظارت درونی شرکت‌های تأمین سرمایه تابع بازرسی‌های شرکت‌های سهامی قانون تجارت و لایحه قانونی است. مع‌ذلک مطابق ماده ۱۰ دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار صراحتاً نهادهای مالی، موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه را مکلف نموده تا حسابرس مستقل و بازرس قانونی خود را از میان سازمان حسابرسی یا مؤسسات حسابرسی عضو جامعه که در فهرست مؤسسات حسابرسی معتمد درج شده‌اند انتخاب نمایند. لذا سازمان بورس و اوراق بهادار با تأیید صلاحیت مؤسسات حسابرسی معتمد و الزام شرکت تأمین سرمایه به انتخاب نهاد بازرس از میان، مؤسسات حسابرسی معتمد، نظارت خود را بصورت غیرمستقیم بر بازرسی درونی شرکت‌های تأمین سرمایه نیز اعمال می‌نماید.

سازمان بورس و اوراق بهادار به عنوان نهاد تنظیم‌گر نظارت همه‌جانبه‌ای را بر شرکت‌های تأمین سرمایه اعمال می‌نماید و شرکت‌های تأمین سرمایه موظفند گزارش‌های ادوری متعددی را مطابق دستورالعمل‌ها و ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار به سازمان ارسال نمایند، اداره امور نهادهای مالی و اداره بازرسی نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار نیز با هدف نظارت و بازرسی بر نهادهای مالی از جمله شرکت‌های تأمین سرمایه، اقدام می‌کنند، در کنار این گزارش‌ها، سازمان بورس و اوراق بهادار، نیز از طریق بازرسان خود نظارت فعال و نامحسوس بر فعالیت‌ها و عملکرد شرکت تأمین سرمایه دارد.

تعدد دستورالعمل‌ها و مقرره‌های صادره از سوی اداره نهادهای مالی سازمان بورس و اوراق بهادار، به ابهامات موجود در زمینه تکالیف مدیران شرکت‌های تأمین سرمایه نسبت به ارائه گزارشات بازرسی افزوده است. لذا رویه موجود سازمان محل انتقاد به نظر می‌رسد به نحوی که شرکت‌های تأمین سرمایه نسبت به ارائه گزارش‌های متعددی ملزم شده‌اند. الزام به ارائه این گزارش‌ها را میتوان به اعتبارسهامی عام یا خاص بودن، شرکت تأمین سرمایه بودن و در مواردی هم به اعتبار نهاد مالی بودن شرکت‌های تأمین سرمایه تقسیم که تعدد و تورّم این گزارشات باعث پیچیدگی و ابهام در ارائه تکالیف مدنظر سازمان بورس و اوراق بهادار شده است مخصوصاً اینکه تخطی از این مقرره‌ها می‌تواند منجر به سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران شرکت تأمین سرمایه گردد. لذا تنقیح مقررات و ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار نسبت به رژیم حقوقی نظارت بر شرکت‌های تأمین سرمایه، ضروری به نظر می‌رسد.

از طرف دیگر با توجه به جایگاه و تأثیرگذاری شرکت‌های تأمین سرمایه، بانک مرکزی نیز در سنوات گذشته به طرق گوناگون سعی در نظارت بر شرکت‌های تأمین سرمایه داشته و در راستای ممنوعیت و پیشگیری از ورود بانک‌ها به عرصه بنگاهداری و ایضاً ضابطه‌مند تر نمودن سرمایه‌گذاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، بانک‌ها را ملزم به فروش سهام خود در شرکت‌های تأمین سرمایه نموده است. لذا علاوه بر نظارت‌های مختلف سازمان بورس و اوراق بهادار، بانک مرکزی نیز به طرق مقتضی نسبت به نظارت و تأثیرگذاری در فعالیت شرکت‌های تأمین سرمایه اقدام نموده که تعدد نهادهای ناظر و تعدد مقررات و ضوابط اعلامی را به چالشی در رژیم حقوقی نظارت بر شرکت‌های تأمین سرمایه مبدل نموده است.

## منابع و مآخذ

۱. اخلاق‌پور، سعید و عباسی، مصطفی، «جایگاه شرکت‌های تأمین سرمایه در بهبود نظام تأمین مالی و شاخص آزادی اقتصادی کشور»، سومین کنفرانس توسعه نظام تأمین مالی در ایران، مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما (۳۰ بهمن و ۱ اسفندماه ۱۳۸۹): ۳۵۰-۳۲۷
۲. اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت، شرکت‌های تجاری، ج ۲، تهران: سمت، ۱۳۸۵
۳. پاسبان، محمدرضا، بازبینی نظام بازرسی در شرکت‌های تجاری ایران: بررسی تطبیقی با حقوق انگلستان، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱، ۱۳۸۴
۴. پاسبان، محمدرضا، حقوق شرکت‌های تجاری، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۵
۵. جهانخانی، علی، و پارسایان، علی، مدیریت مالی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۹
۶. دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران، آسیب‌شناسی شکل‌گیری و عملکرد شرکت‌های تأمین سرمایه در بازار ایران، کمیسیون بازار پول سرمایه، تهران: ۱۳۹۵، شماره گزارش ۰۴۹۵۷۹
۷. ستوده تهرانی، حسن، حقوق تجارت، ج ۲، تهران: نشر دادگستر، ۱۳۸۴، چاپ ششم
۸. سلطانی، محمد، تبیین و تحلیل جایگاه ماده ۹۹ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران در بازار سرمایه کشور، نشریه بورس اوراق بهادار، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۸۵ الی ۱۱۶، زمستان ۱۳۹۱
۹. سلطانی، محمد، حقوق بازار سرمایه، تهران: سمت، ۱۳۹۵
۱۰. شریفی، الهام‌الدین، نظارت بر عملکرد مدیران شرکت‌های سهامی عام توسط نهادهای دولتی در حقوق انگلیس و ایران، مجلس پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵، ۱۳۸۳
۱۱. صادقی، جعفری سرشت و مشرفی، نهادهای مالی، ج ۲: راهنمای قانون بازار اوراق بهادار، تهران: سازمان بورس اوراق بهادار، مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی، ۱۳۸۹
۱۲. کاویانی، کوروش، حقوق شرکت‌های تجاری، تهران: نشر بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۶
۱۳. مافی، همایون و فلاح تفتی، زینب (۱۳۹۵)، ساختار شرکت‌های تأمین سرمایه و الزامات حقوقی حاکم بر آن‌ها، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۹۴، تابستان ۱۳۹۵، صص ۱۸۴-۱۸۸
۱۴. نصیری، محمد، مدیریت سرمایه شرکت‌ها (مبانی تأمین، ساختاردهی و تخصیص سرمایه شرکت‌ها)، تهران: انتشارات دانش‌پژوهان جوان، ۱۳۸۹، چاپ اول

۱۵. طالبی، محمد و همکاران (۱۳۸۵)، بانکداری سرمایه‌گذاری (مفاهیم و مطالعات موردی)، تهران:

شرکت سرمایه‌گذاری تدبیر سهامی خاص

16. Geisst, Charles (2006) , Encyclopedia of American Business
17. Morrison, Allan; and William j. Wilhelm (2007), "Investment Banking: Past, Present and, and future, Journal of Applied Corporate Finance. Volume 19 Number 1. A Morgan Publication . Winter 2007
18. Morse, Geoffery; Charlesworth & Morse (1996): Company Law, 15<sup>th</sup> ed., Sweet & Maxwell
1. Pagano, Marco, Fabio Panetta Zingales, "Why do companies go public? An empirical analysis", NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH Working paper 5367, 1995
19. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, 2015, SECURITIES ACT OF 1933 Release No. 9938 / September 30, 2015 SECURITIES EXCHANGE ACT OF 1934 Release No. 76035 / September 30, 2015 ADMINISTRATIVE PROCEEDING File No. 3-16872
20. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, 2019, INVESTMENT ADVISERS ACT OF 1940 Release No. 5197 /March 11, 2019 ADMINISTRATIVE PROCEEDING File No. 3-19100
21. U.S. Securities and Exchange Commission, 2013; Regulation of Investment Advisers by the U.S. Securities and Exchange Commission March 2013 Staff of the Investment Adviser Regulation Office Division of Investment Management U.S. Securities and Exchange Commission

## Inspection System in the Investment Bank

Valiyollah Hidarnezhad<sup>۱۳</sup>

Hamid Naseri Manshadi<sup>۱۴</sup>

### Abstract:

In the legal system of Iran, the the investment bank is one of the financial institutions within the meaning of Article 21.1 of the Market Law, which provides a variety of financial services in the capital market. It is the most complete form of financial institution, that is, it is able to provide a total of services. Provide other financial institutions According to Article 28, the law of its activities is under the supervision of the organization, and public associations, managers, inspector auditor and specialized committees of the company are required to observe and enforce the laws and regulations.

After obtaining a license to establish and issue a license, the investment bank starts its legal life according to the laws and regulations and is governed by the Statute of the Securities and Exchange Organization, which is managed by the company as a joint stock company or a public company. Therefore, the system A review of business-to-business inspections was carried out in accordance with the general rules of commercial companies contained in the Commercial Code, the amending bill and other laws and regulations related to capital market law.

**Keywords:** investment bank, Inspection System, Securities and Exchange Organization, Provisional Report, Central Bank Supervision

**JEL Classification:** K22

---

۱۳. PhD Student of Public Law Imam Sadegh University (Corresponding Author)

v.heidarnezhad@yahoo.com

14. M.A of Private law in Imam Sadiq University